

Anto ORLOVAC

ŽUPNICI BANJOLUČKE ŽUPE*

U povodu 510. obljetnice prvog spomena imena Banja Luka (1494.-2004.)

Sažetak

Nemamo sigurnih podataka o tome od kada točno postoji katolička župa u Banjoj Luci. Prema tvrdnji fra Alojzija Mišića u ljetopisu franjevačkog samostana Petrićevac kod Banje Luke, ona se prvi put spominje 1503. god., što znači da je 2003. god. bila 500. obljetnica njezina postojanja. Međutim, činjenica je da se grad Banja Luka u dosada nam poznatim dokumentima prvi put spominje 6. veljače 1494., a samo godinu dana kasnije u gradu se spominju i neimenovani redovnici, najvjerojatnije franjevci. Oni mora da su tu ili imali svoju redovničku kuću ili obavljali pastoralnu službu u župi. U svakom slučaju to pretpostavlja da je tu u to vrijeme nazočna jaka katolička zajednica. Ako znamo da je na mjestu današnje Banje Luke bilo starije naselje kojemu danas ne znamo sigurnog imena, a da je grad i cijelo to područje pripadalo Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu, te da u predtursko doba (Banja Luka je pala pod tursku vlast tek 1528. god!), tu nije bilo ni muslimana ni pravoslavnih, onda je pretpostavka o mnogo većoj starini katoličke župe u tome gradu veoma vjerojatna.

Spomenuta 510. obljetnica prvog spomena imena grada Banja Luka (1494.-2004.) autoru je bila povod da istraži redosljed župnika župe Banja Luka za razdoblje za koje takvi podaci postoje. Naime, najstarije sačuvane matice te župe potječu iz 1753. god., pa je na temelju njih moguće načiniti taj popis. Autor je koristio i druge izvore za razdoblje za koje matice ne postoje (1814.-1890.). Do sada su banjolučku župu vodila, koliko danas znamo, samo u razdoblju nakon 1700. god., 72 župnika, od kojih su 64 bili franjevci koji su župu vodili do 1900. god., a nakon toga je tu službu vršilo 8 dijecezanskih svećenika. Autor donosi glavne podatke o župnicima kao i o važnijim zbivanjima u župi. Banjolučka župa je redovito imala i župnog vikara od 1890. do 1945., te opet od 1967. do 1993. god., a i u ostalim razdobljima povremeno, no oni nisu obuhvaćeni ovim radom. Svi su oni, zajedno sa župnicima, ugradili dio sebe i svojih sposobnosti u petstoljetnu prošlost ove župe.

Banjolučka župa Pohoda Blažene Djevice Marije veoma je stara. Kada je osnovana? Na to pitanje ne možemo jednoznačno odgovoriti na temelju nekog pisanog dokumenta. Međutim, moramo postaviti još jedno pitanje: otkada postoji Banja Luka? Prvi put se taj grad spominje pod tim imenom tek 6. veljače 1494. No, grad je sigurno mnogo stariji, iako je vjerojatno postojao pod drugim imenom. Na području grada otkriveni su arheološki nalazi koji svjedoče da je tu života bilo još u rimsko doba, barem kao rimski logor, a vjerojatno i naselje. Također ima tragova da su se još u antičko doba koristile toplice u Gornjem Šeheru. No, vratimo se župi!

U ljetopisu franjevačkog samostana na Petrićevcu piše njegov autor fra Alojzije Mišić, kasniji mostarski biskup, da župa u Banjoj Luci postoji od 1503. god. On, na žalost, ne navodi izvora kojim bi potkrijepio tu svoju tvrdnju, ali bi ona mogla odgovarati istini. Naime, navedeni dokument iz 1494. god., dakle samo devet godina ranije, nabraja posadu u gradu koja se, kako je vidljivo po imenima, sastoji od samih katolika. Budući da se 1495. god. spominje u gradu i samostan (po svemu sudeći franjevački), onda je više nego vjerojatno da je tu morala postojati i župa. Ako je pak na mjestu današnje Banje Luke bio Vrbaski grad, odnosno grad Vrbas, onda je tu župa mnogo starijeg datuma i seže duboko u srednji vijek.

Budući da 500. obljetnica prvog spomena grada Banja Luka pod tim imenom nije 1994. god. ničim obilježena (kao uostalom niti njegova ovogodišnja 510. obljetnica), da je 2005. god. 510. obljetnica spomena (franjevačkog?) samostana u Banjoj Luci te da tu vjerojatno već punih pet stoljeća kontinuirano postoji katolička župa, odlučio sam ovim popisom banjolučkih župnika i osnovnim podacima o njima dati svoj mali doprinos tim obljetnicama. Spomenimo ovdje samo još to da se tijekom vjekova patron župe mijenjao, a danas joj je zaštitnik Pohod Blažene Djevice Marije Elizabeti i slavi se 31. svibnja.

Popis sam napravio najviše na temelju sačuvanih župnih matice, od kojih su najstarije iz 1753. god., a pisane su dijelom latinski, a dijelom hrvatski, pismom bosančicom. Te matice obuhvaćaju razdoblje do 1812. god. Jedan takav popis nalazi se posebno ispisan, uokviren kao velika slika, u župnom uredu u Banjoj Luci. U ostavštini nekadašnjeg banjolučkog župnika mons. dr. Nikole Bilogrivića našao sam popis župnika koji je napravio Emil Župančić 22. travnja 1935. po nalogu tadašnjeg župnika Antuna Josipa Milorada. Tu je obuhvaćeno i kasnije razdoblje, sve do naših dana. Međutim, tu ima nekih netočnosti, pa ovdje donosim ono što sam uspio napabirčiti po maticama prema kojima sam dopunio i ispravio neke podatke. Za razdoblja za koja nedostaju župne matice, popis sam izradio na temelju drugog arhivskog materijala u pismohrani u župnom uredu Pohoda

Blažene Djevice Marije u Banjoj Luci i onoj tamošnjeg Biskupskog ordinarijata. Podatke sam dopunjavao i iz objavljenih izvora ako oni postoje.

***

Za najstarije razdoblje imamo sačuvana imena nekih župnika, bilo da ih spominju biskupi u svojim izvještajima, ili im imena saznajemo iz samostanskih ljetopisa ili nekrologa pojedinih samostana. Neke od njih zabilježio je banjolučki župnik i povjesničar dr. Nikola Bilogrivić u svojoj ostavštini, pa to ovdje koristim. Prva trojica su iz razdoblja prije prvih sačuvanih župnih matica iz 1753. god.

1. Fra Andeo (ili Andrija?) Kotoranin, župnik, umro je u Banjoj Luci 4. srpnja 1707. god.
2. Fra Andeo Stuparević bio je župnik u Banjoj Luci u vrijeme pohoda biskupa fra Mate Delivića u proljeće 1737. god. Za vrijeme bitke austrijske i turske vojske pod Banjom Lukom 4. kolovoza te godine pobjegao je, jer mu je prijetila smrtna opasnost zato što su ga Turci optužili da je izdao grad austrijskoj vojsci.
3. Fra Bernardin Pipunić, župnik je u Banjoj Luci 1742. god., ali nakon 1737. god. župnik nije rezidirao u samoj Banjoj Luci nego u obližnjim selima, najprije na Paprikovcu, a kasnije u Rakovcu. Drugih podataka o njemu nemamo.

Sada slijedi popis banjolučkih župnika prema sačuvanim župnim maticama:

4. Fra Marijan Ilić, župnik od 17. kolovoza 1753. do 8. listopada 1754. Fra Marijan je rodom iz banjolučke župe i to najvjerojatnije iz Petrićevca koji je tada pripadao banjolučkoj župi. To zaključujemo iz toga što toga prezimena, prema Dragičevićevu popisu iz 1742. god., u okolici Banje Luke ima jedino na Petrićevcu. On se sam u maticama nikada ne potpisuje prezimenom, nego samo: "Fra Marijan od Banje Luke".¹ Umro je u Kotoru (Kotor Varošu) 5. prosinca 1758.
5. Fra Luka Lašvanin (Biskondžić), župnik od 8. listopada 1754. do 8. ožujka 1757. Rodom je iz sela Ilovača² u župi Lašva (odnosno Travnik). Umro je u Banjoj Luci 6. travnja 1757. On se sam potpisuje kao fra Luka Lašvanin, iako mu je to oznaka porijekla, tj.

¹ "Fr. Marianus a Bagnaluca", u: *Matice krštenih župe Banja Luka*, str. 1 sl. Vidi i J. ŠALIĆ, *Franjevci sjeverozapadne Bosne*, Bihać 2002., str. 46.

² Fra Ignacije GAVRAN, priredivač djela Fra Nikola LAŠVANIN, *Ljetopis*, Sarajevo 1981., piše u bilješci br. 34, str. 172 da je Ilovača današnji Dolac.

rodne župe, a ne pravo prezime, ali tada je bio običaj tako se potpisivati, te je tako ušlo i u mnoge knjige. Čini se da je on bio obolio, jer je zadnje krštenje imao 8. studenoga 1756., a njegov nasljednik fra Lovro Dobretić prvo tek 10. ožujka 1757. U travnju 1757. kršteno je čak 11 djece, što znači da su neka u tom međuvremenu rođena, ali ih nije imao tko krstiti.

6. Fra Lovro Dobretić (Zečević), župnik od 8. ožujka 1757. do 19. veljače 1758. I kod njega je sličan slučaj kao i kod Lašvanina, jer je njegovo pravo prezime Zečević, dok se i on potpisuje kao Dobretić, jer je rodom iz župe Dobretići. Saznanje o obojici zahvaljujemo upravo fra Lovri i jednoj njegovoj bilješci u matici umrlih banjolučke župe od 6. travnja 1757. U toj bilješci stoji: "Preminu u Gospodinu P. O. Luka Biskondžić od Ilovača župe Lašvanske, Župnik ove Župe, a asistirao mu je P. O. Lovro Zečević iz Dobretića, isto tako Župnik, ili za sada zamjenik (vršitelj) župnikovih poslova."³ Iz te se bilješke vidi da je fra Lovro pomagao fra Luki kad je obolio, kao zamjenik župnika. Što se dogodilo s fra Lovrom? Naime, on je imao posljednje krštenje 3. rujna 1757. i te godine više u maticama nema ubilježениh krštenja koja bi obavio banjolučki župnik, nego samo četiri krštenja ili nadopune obreda za krštenja obavljena u nuždi, koja je obavio župnik iz Ivanjske fra Petar od Lašve.⁴

³ "Obiit in Domino V. P. Lucas Biskongich ab Ilovačia Parochiae Lassaviensis, Parochus huius Parochiae, assistente ei V. P. Laurentio Zecievich a Dobretichi pariter Parochus, seu interim supplens vices Parochi." Znači da se fra Luka Lašvanin zapravo zove Biskondžić, da je rodom Lašvanin, tj. iz lašvanske župe, a sela Ilovača, koje navodi Dragičević u svom popisu. Vidi: L. ĐAKOVIĆ, *Prilozi za demografsku i onomastičku gradu Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1979., str. 293; D. MANDIĆ, *Chroati catholici Bosniae et Hercegovinae*, Chicago - Roma 1962., str. 52.

Znači da se njegov nasljednik fra Lovro Dobretić također ne zove Dobretić nego Zečević, a rodom je iz župe Dobretići. Izričito se navodi uz posljednjih pet krštenja koje je fra Lovro imao u banjolučkoj župi. Uz redovite podatke upisano je drugom tintom, ali isto tako bosančicom: "F. Lovro iz Dobretića karsti..." Čini mi se da je to upisao fra Petar iz Lašve, tada ivaštanski župnik, koji je također obavio nekoliko krštenja, odnosno nadopune krštenja obavljenih u nuždi, te upisao u banjolučke matice. Dragičević u svom popisu navodi u selu Dobretići dobretićke župe tri obitelji s prezimenom Zec (Zez): D. MANDIĆ, *nav. dj.*, str. 50, dok Bogdanović navodi u selu Pavlovići dobretićke župe čak šest obitelji s prezimenom Zečević (Zecevich): D. MANDIĆ, *nav. dj.*, str. 166, a to je očito isto prezime, jer se u ono vrijeme prezime često skraćivalo ili dodavao nastavak -ić: Zec - Zečević, Idžan - Idžanović, Lopar - Loparević itd.

⁴ Zanimljivo je primijetiti da je fra Petar krstio samo jedno od to četvero djece, dok je kod ostalih troje samo nadopunio obrede za djecu koju je u nuždi krstio svećenik glagoljaš don Anto Pezić, valjda posljednji svećenik glagoljaš (nefranjevac) iz ovih krajeva. Pezić je rodom iz ivaštanske župe.

Čini se da od tog datuma pa sve do veljače 1762. nije bilo župnika u banjolučkoj župi. Nema više župnika, nema ni krštenja, a kao pastoralni radnici pojavljuju se dva kapelana, prvi tek nakon nekoliko mjeseci. Oni su tu kratko, ali vode matice, dakle obavljaju župnikov posao.

Tek na Badnjak, 24. prosinca 1757., došao je za kapelana u banjolučku župu fra Petar Lozić. U maticama krštenih sam je upisao (bosančicom): "Die 24 Xbris 1758 (omaška, treba: 1757!) dođo ja fra Petar Lozić za kapelana banjelučkoga i poče pisati oli biližiti dicu karstenu."⁵ On je tu ostao samo dva mjeseca.

Zatim je u Banju Luku došao drugi kapelan: fra Andeo Matijević i to 19. veljače 1758. On je rodom od Kotora (Kotor Varoša). Sam je zabilježio u maticama krštenih banjolučke župe pod tim datumom: "Dojdo ja fra Andeo Matiević za kapelana na Banju Luku i poče pisati ali biližiti dicu karščenu."⁶ Nije poznato koliko je dugo tu ostao, ali je zadnje njegovo krštenje upisano 7. svibnja 1758.⁷

Sada nastaje još veća praznina u maticama krštenih. Samo je još upisano da je župu nakon više od četiri mjeseca vizitirao biskupov tajnik fra Matija iz Lašve 18. rujna 1758.,⁸ koji je dan ranije krstio u župi dvoje djece. Zatim nema upisanih krštenika sve do 27. veljače 1762. kad je već nastupio novi župnik fra Nikola Anić. Čini se da je baš nesredena situacija u župi bila povod te vizitacije pri kojoj se uopće ne spominje ni župnik ni kapelan. Bit će da je biskup Dragičević poslao svoga tajnika da izvidi stanje. Nije jasno što se u međuvremenu događalo, ali je činjenica da krštenja, odnosno upisa nije bilo, jer u maticama teče normala paginacija. Štoviše, tu je i bilješka koju je napisao sam biskup Dragičević 25. rujna 1761., u kojoj veli da je uzalud pregledao knjige kad "kako se vidi od druge (prošle) vizitacije Župnik nije ništa upisao".⁹ Čini se da ni biskup nije ništa poduzeo još punih pet mjeseci, kada je u Banju Luku došao novi župnik Anić.

7. Fra Nikola Anić župnikuje od 25. veljače 1762. do 8. lipnja 1764.

I Anić je rodom iz banjolučke župe. Vjerojatno je iz sela Debeljaci, jer je jedino u tom selu banjolučke župe bilo toga prezimena, kako vidimo u Bogdanovićevu popisu.¹⁰ U maticama krš-

⁵ *Matica krštenih*, str. 28.

⁶ *Matica krštenih*, str. 28.

⁷ Međutim, "Fojnička regista" ga bilježi u Banjoj Luci još i kasnije, od srpnju 1760. do studenoga 1761.: J. MATASOVIĆ, "Fojnička regista", u: *Spomenik srpske kraljevske akademije*, 67 (1930), drugi razred, knjiga 53, str. 205.

⁸ "Anno D. 1758. die 18 Septembris (dalje piše bosančicom:) vizita ovu župu p. f. Matic iz Lašve šekretar Biskupov i prividi ove knjige." Bilj. u: *Matica krštenih*.

⁹ "Ut videtur ab alia visitatione Parochus nihil adnotavit". Bilj. u: *Matica krštenih*, str. 33.

¹⁰ D. MANDIĆ, *nav. dj.*, str. 183; J. ŠALIĆ, *nav. dj.*, str. 11.

tenih upisao je bosančicom: "Ja o. f. Nikola Anić iz Banje Luke dojdo na Banju Luku die 25. feb(ruarii) Anni Dni 1762 za paroka, i tako poče pisati dicu koja se karste, kako doli slidi."¹¹ Inače u maticama redovito piše: "Ja fra Nikola Anić" "a Bagnaluca", a to znači od Banje Luke, a ne iz Banje Luke. Prvo dijete krstio je 27. veljače 1762.

8. Fra Mato Krešić za župnika u Banjoj Luci došao je 8. lipnja 1764. kako je sam zabilježio bosančicom u maticama krštenih.¹² Ostao je nepunu godinu dana u ovoj župi, tj. do 16. svibnja 1765. Vjerojatno je premješten za vrijeme vizitacije 30. travnja te godine, o kojoj ima bilješka u maticama krštenih. Bio je župnikom u vrijeme velike epidemije kuge u Banjoj Luci, kad mu je pomrlo mnogo župljana.

9. Fra Mato Idžanović iz Ivanjske, župnik je od 16. svibnja 1765. do 16. veljače 1766. Prvonavedenog datuma upisuje prvog krštenika u matice. Za sebe ponekad piše da je "od Ivanjske", a onda opet "iz Ivanjske". Prezimena Idžan, odnosno Idžanović bilo je tada u ivaštanskoj župi. Matice je pisao bosančicom i hrvatskim jezikom. Zadnje krštenje obavio je 6. siječnja 1766. a onda se kao krstitelj upisuje fra Anto Lepad, župnik iz Ivanjske. Prema petrićevačkom nekrologiju, preminuo je 27. siječnja te godine i pokopan na groblju Lauš u Banjoj Luci.¹³ On je zadnji franjevac pokopan na tome groblju. Bilogrivić zapisa da je Idžanović umro na glasu svetosti.

Lepanu je privremeno uz ivaštansku župu povjerena i banjolučka, jer piše: "Ja fra Antun Lepad parok od Ivanske namistnik Banjalučki."¹⁴ Obavljao je tu službu samo oko mjesec dana, odnosno do dolaska novoga župnika.

10. Fra Bernardin Tokić dolazi za župnika 1. ožujka 1766. i ostaje tri i pol godine, do 28. rujna 1769. Mjesec dana nakon Idžanovićeve smrti župu je preuzeo fra Bernardin Tokić, rodod od Rakitna u Hercegovini. Matice piše najprije latinski, a onda od 1768. god., kao prvi od banjolučkih župnika hrvatski (latini-com). U hrvatskoj verziji potpisuje se kao "fra Brino Thokich". Međutim, upravo za njegova župnikovanja ima mnogo praznina

¹¹ *Matica krštenih*, str. 35.

¹² "Ja fra Mato Krešić dojdo za Paroka na 8. Juna 1764." Krivo je u Župančićevu popisu iz 1935. god. navedeno da mu je ime Marko.

¹³ J. ŠALIĆ, *nav. dj.*, str. 39.

¹⁴ *Matica krštenih*, na dan 26. siječnja 1766.

u maticama koje, čini se, neko vrijeme nije ni vodio. Tako punih devet mjeseci, tj. od 28. studenoga 1767. do 1. rujna 1768. nema ništa upisano u maticama krštenih. Zatim je, samo u rujnu 1768. upisao tri krštenja, i ponovno se javlja tek 19. svibnja 1768. Otada pa do 9. rujna 1769. Tokić redovito upisuje krštene u matice. Za njegova vremena župu je pohodio apostolski vikar fra Marijan Bogdanović 15. listopada 1768.

11. Fra Andrija Glavadanović od Fojnice djelovao je u župi nepunu godinu dana, od 28. rujna 1769. do 9. rujna 1770. U maticama krštenih upisao je datum preuzimanja ove župe.¹⁵ Matice piše latinski.
12. Naslijedio ga je fra Ambroža Vučković od Svilaja¹⁶ u Posavini. Župnikovao je nešto manje od dvije godine, od 9. rujna 1770., kada je preuzeo župu, pa do 23. srpnja 1772. I on piše matice latinski.
13. Zatim po drugi put postaje župnikom sin ove župe fra Nikola Anić: od 23. srpnja 1772. do 2. kolovoza 1774. I ovaj put ostaje na župi nešto preko dvije godine. Matice piše latinski. Doživio je pohod biskupa fra Marka Dobretića 15. rujna 1773.
14. Zatim opet dolazi za župnika po drugi put fra Mato Krešić: od 2. kolovoza 1774. do 5. ožujka 1775. Zadnje krštenje koje je obavio upisano je pod zadnjim datumom. Ne znam da li je i on umro, jer ga za četiri mjeseca zastupa ivaštanski župnik fra Marko Šimić,¹⁷ slično kao prije Lepan Idžanovića. Šimić piše matice bosančicom.
15. Krešića nasljeđuje fra Anto Lepan 15. srpnja 1775. do 30. lipnja 1777. I on je ostavio bilješku o svom nastupu u banjolučkoj župi.¹⁸ Kao i njegovi prethodnici, i on piše bosančicom. U to je vrijeme bila druga kanonska vizitacija biskupa fra Marka Dobretića 27. kolovoza 1776.
16. Fra Stjepan Trogrančić župnikovao je u Banjoj Luci šest godina, najduže od svih dotadašnjih župnika, od 30. lipnja 1777. do 13. srpnja 1783. Rodom je iz Fojnice. Matice je pisao dijelom latinski, a dijelom hrvatski, bosančicom. Za vrijeme njegova uprav-

¹⁵ "Ego Fr. Andreas Glavadanovich a Fojnicza Parochus Bagnae Lukae (!) accipi possessionem ejusdem Parochiae Die 28. septembris 1769.", u: *Matica krštenih*, str. 70.

¹⁶ "Ego Fr. Ambrosius Vucskovich a Svilai Parochus Baniae Lucae accipi Possessionem ejusdem Parochiae Die 9na 7bris Anno Dni 1770.", u: *Matica krštenih*, str. 76.

¹⁷ Kod prvog krštenja piše za sebe: "Fr. Marcus Ssimich Parochus Ivanscae pro tunc Substitutus Bagna: Lucae."

¹⁸ "Doido na župu Banjalučku ja f. Antun Lepan na 15. Sarpnja, alias Jula 1775.", bilj. u: *Matica krštenih*.

ljanja župom bile su dvije kanonske vizitacije apostolskog vikara fra Marka Dobretića: 1779. i 1782. god. Doživio je veliku epidemiju kuge u svojoj župi 1783. god. Po završetku župničke službe u Banjoj Luci otišao je za gvardijana u Fojnicu, kako svjedoči bilješka u maticama krštenih (bosančicom): "Ovdi dospilo dilovanje župničko i odo u manastir foinički za gvardiana."¹⁹

17. Fra Marko Miletić, također iz Fojnice,²⁰ gdje je bio matični samostan iz kojega su dolazili župnici u ove krajiške župe, bio je župnikom od 13. srpnja 1783. Matice piše latinski. Zadnje krštenje je imao 10. ožujka 1785. Čini se da se onda zahvalio na župničkoj službi. Naime, već 28. ožujka te godine u maticama se kao krstitelj spominje zamjenik župnika fra Mato Krstičević,²¹ koji je zadnje krštenje imao 30. srpnja te godine, što znači da je vodio župu kao župnikov zamjenik četiri mjeseca. Miletić je umro u Banjoj Luci, nakon što je promrznuo ispovijedajući na groblju u Motikama. Pokopan je na veoma starom groblju Crkvene u današnjoj župi Barlovci.
18. Fra Josip Valentić imenovan je banjolučkim župnikom 3. travnja 1785., ali je stvarno nastupio u župi tek 28. kolovoza te godine, dakle gotovo pet mjeseci kasnije. Bilo je više razloga tome, a glavni je bilo pitanje župne kuće u Rakovcu, kamo je bilo premješteno sjedište banjolučke župe. Sam je upisao bosančicom u maticama umrlih banjolučke župe: "Fra Jozo Valentić iz Ivanjske bi učinjen župnikom od Banje=Luke na 3. mjeseca travnja, pak ne dojde odma radi mlogi uzroka, navlastito porad kuće župske u Rakovcu... i tako uze vladanje od rečene župe na 28. kolovoza."²²
19. Fra Petar Žuljević preuzeo je tu župu 14. prosinca 1786. Žuljević je od Travnika, a pripada u red onih župnika koji su u dugo vodili banjolučku župu, sve do 20. srpnja 1793., kada je tu obavio zadnje krštenje. Matice je pisao latinski.²³

¹⁹ *Matica krštenih* nakon br. 74. god. 1783.

²⁰ "Ja fra Marko Miletić iz Fojnice dođo za paroka od župe Banjalučke Die 13. Julii 1783.", bilj. bosančicom u: *Matica krštenih*.

²¹ Kod prvog krštenja od gornjeg datuma stoji: "Ego fr. Matthaëus Christichevich a Fojnicza in amissione proprii Parochi b(aptizavi)...", a kasnije se više puta bilježi kao "pro Parochus Bagnialucensis".

²² U tim je maticama upisao 28. rujna, ali sam usporedbom s maticama vjenčanih ustanovio da je to omaška, jer tamo stoji "possessionem accepit die 28. Augusti anno 1785." i u maticama krštenih je datum preuzimanja župe 28. kolovoza. Budući da je i prvo vjenčanje koje je on obavio bilo već 1. rujna, to je očito da je službu preuzeo 28. kolovoza 1785. Bilješke u odnosnim maticama vidi na dotičnim mjestima.

²³ On se potpisuje latinski ovako: "Ego fr. Petrus Scuglevich, Parochus". *Matica krštenih*.

20. Naslijedio ga je fra Petar Ćosić od Volara 23. srpnja 1793., kada ima prvo krštenje. Imao je još jedno prezime: Begović. Otada se matice pišu isključivo latinskim jezikom. Zadnje je krštenje imao 2. veljače 1795., a umro je u toj župi 24. ožujka 1795. Zbog nepri- lika onoga vremena nije mogao biti pokopan u gradu, odnosno na groblju zvanom "Misna Bašča" koje je otvoreno kad je zat- voreno ono na Laušu, te je pokopan na groblju Crkvene u ta- dašnjoj ivaštanskoj, a današnjoj barlovačkoj župi.²⁴
21. Opet se za župnika vratio njegov prethodnik fra Petar Žuljević, koji je prvo krštenje imao 29. ožujka 1795. Ostao je nešto preko tri godine, jer je zadnje krštenje imao 27. svibnja 1798.
22. Sljedeći je župnik fra Bernardin Dobretić od početka lipnja 1798., jer je prvo krštenje imao 10. lipnja te godine. Već u počet- ku svoje župničke službe imao je kanonsku vizitaciju biskupa fra Grge Ilijića, koadjutora apostolskog vikara u otomanskoj Bosni, 22. srpnja 1798. Dobretić ima posljednje krštenje 12. listopada 1798. Otada pa do nastupa novoga župnika Žuljevića ima neko- liko krštenja koja su obavili različiti drugi svećenici s dopušte- njem župnika, što me navodi na pomisao da je Dobretić mogao oboljeti, pa su mu drugi pomagali.
23. Po treći put dolazi za župnika Travničanin fra Petar Žuljević i 3. ožujka 1799. ima prvo krštenje u toj župi. Ostaje na župi preko tri godine. Posljednje krštenje ima 26. lipnja 1802.
24. Naslijedio ga je fra Marko Šekimić iz Fojnice, koji ima prvo krštenje 15. srpnja 1802. I on je imao jednu kanonsku vizitaciju koju je učinio fra Augustin Miletić, tada koadjutor apostolskog vikara u otomanskoj Bosni, 23. rujna 1805. Pet je godina vodio banjolučku župu, do 8. srpnja 1809.
25. Zatim je župnikom postao fra Mato Krstičević 8. srpnja 1807.²⁵ On je 1885. god. zamjenjivao župnika ove župe nekoliko mjese- ci. Mora da je bio star ili boležljiv, jer mu već od 23. veljače 1808. u župničkim poslovima pomaže²⁶ fra Stjepan Krstičević, koji je možda bio njegov rođak. Fra Mato ima posljednje kršte- nje 25. ožujka te godine.

²⁴ Osim odgovarajućih matrica banjolučke župe iz toga vremena vidi: J. ŠALIĆ, *nav. dj.*, str. 165.

²⁵ I on je zapisao o tome bilješku u *Matici krštenih*: "Die 8. Julii veni ad hanc Parochiam Bagnalucensem administrandam..."

²⁶ Kod prvog krštenja koje je fra Stipo obavio upisao je: "Ego fr. Stephanus Christichievich vices tenens Rev'di P. Parochi". *Matica krštenih*, od toga datuma.

26. Fra Stjepan Krstičević još neko vrijeme bilježi se kao vicežupnik, iako takav naziv u crkvenom jeziku ne postoji, ali je iz toga očito da je župnik Mato još živ, a da mu Stjepan pomaže. Prvi put 13. lipnja 1808. fra Stjepan se potpisuje kao župnik. I njemu je u pohode došao biskup fra Augustin Miletić na svom drugom kanonskom pohodu 13. rujna 1808.²⁷ Sve u svemu, što kao župnik, što kao pomoćnik župnika, fra Stjepan je u banjolučkoj župi djelovao preko dvije i pol godine, do 29. svibnja 1810.
27. Sljedeći banjolučki župnik bio je fra Andrija Sunarić, rodом od Travnika, koji je župu preuzeo 29. svibnja 1810.²⁸ Ostao je samo nepunu godinu dana.
28. Naslijedio ga je 15. svibnja 1811. fra Petar Kozić. Čini se da je rodом iz Gomionice, tada župe staromajdanske, danas Stratinska. Na žalost, on sam ne navodi u maticama iz koje je župe rodом, kako su to rado činili neki drugi župnici. Pohodio je 23. rujna 1811. njegovu banjolučku župu apostolski vikar fra Augustin Miletić na svom trećem kanonskom pohodu.²⁹ Posljednje krštenje imao je župnik Kozić 12. svibnja 1812., što znači da je banjolučku župu predvodio samo godinu dana.
29. Slijedi župnik fra Ivan Perišić. Prvo je krštenje imao 16. svibnja 1812., a posljednje 17. srpnja 1814., što znači da je župom upravljao nešto preko dvije godine.
30. Njegov je nasljednik bio fra Franjo Ostojić. Ostojići su rodом iz Fojnice, pa je vjerojatno i fra Franjo otuda. Prvo je krštenje u banjolučkoj župi obavio 25. srpnja 1814. Na žalost, upravo za njegova župnikovanja završavaju sačuvane matice krštenih u kojima je posljednje krštenje ubilježeno 28. kolovoza 1814., pa ne možemo pratiti daljnji slijed župnika iz njih kao najpouzdanijeg izvora, jer se matice pišu kronološkim redом kako je i krštavano, a kako su onda krštenja bila česta, to su i podaci dosta precizni. On je bio banjolučki župnik nepune dvije godine.³⁰

²⁷ Vidi bilješku, potpis i pečat od toga datuma u *Matici krštenih*.

²⁸ I on je čitkim i pravilnim rukopisom zapisao o tome u *Matici krštenih*: "Die 29. Maij 1810. Veni ad hanc Parochiam Bagna=lucensem administrandam. Ego Fr. Andreas Sunarich."

²⁹ Bilješka, potpis i pečat u *Matici krštenih* na odgovarajućem mjestu.

³⁰ Odavde, tj. od 1814. pa do 1890. god. redosljed župnika uzimam prema drugim izvorima. Držat ću se za ovo razdoblje (1814.-1890.) popisa koji je objavio fra Josip Dobroslav BOŽIĆ u knjižici *Uspomena rimo-katoličke župske crkve Pohoda Bl. Dj. Marije u Banjojlici i Banjaluka sa Okolicom*, 1893., str. 15-17 i spomenutoga Župančičeva popisa iz 1935. god.

31. Nakon Ostojića došao je fra Josip Ivić koji je župničku službu preuzeo 28. svibnja 1816. Izgleda da je on bio samo neko prijelazno rješenje, jer već nakon osam mjeseci banjolučka župa ima novoga župnika.
32. Fra Franjo Dobretić postao je župnikom 22. siječnja 1817. Kako to nije redoviti termin smjene župnika, ostaje da zaključimo da se Ivić možda razbolio ili čak umro.³¹
33. Nakon trogodišnjeg Dobretićeva župnikovanja dolazi po drugi put za župnika Travničanin fra Andrija Sunarić, koji ostaje samo godinu dana, od 29. svibnja 1820. do 3. lipnja 1821.
34. Naslijedio ga je, opet samo za godinu dana, fra Franjo Lauš, koji župnikovaše od 3. lipnja 1821. do 17. svibnja 1822. On je bio na ovoj župi i prije deset godina.
35. Fra Stipo Krističević u drugom svom mandatu vodio je banjolučku župu dvije godine, od 17. svibnja 1822. do 23. svibnja 1824.
36. Fra Mijo Zubić tri je godine ovdje župnikovao. Započeo je župničku službu 28. svibnja 1824. i ostao do 22. svibnja 1827.
37. Opet za župnika dolazi samo na godinu dana fra Franjo Sitnić, od 22. svibnja 1827. do 13. svibnja 1828.
38. Vraća se ponovno župnik fra Mijo Zubić, ovog puta za nešto duže od tri godine, od 13. svibnja 1828. do 11. rujna 1831. Imamo pisani dokaz da je u to je vrijeme sjedište banjolučke župe u selu Rakovcu; naime, sačuvan je inventar župe prigodom primopredaje između župnika Zubića i njegova nasljednika Matijevića.³² Tu je bila i kapelica za bogoslužje. Nemamo podataka je li upravo on prenio (čini se ipak da jest) sjedište banjolučke župe u Rakovac; međutim, bez obzira na to gdje se njezino sjedište nalazilo, župa se uvijek navodi kao banjolučka.
39. Fra Stjepan Matijević iz Kotora (tj. Kotor Varoša) župnikovao je u banjolučkoj župi nešto manje od tri godine, od 11. rujna 1831. do 27. travnja 1834., sa sjedištem u Rakovcu.³³ Kad je Matijević predao župu svome nasljedniku fra Stjepanu Cvitkoviću, ostavio mu je solidno građenu kapelicu, posve dovršenu³⁴ i opremljenu

³¹ J. ŠALIĆ, *nav. dj.*, str. 65, piše da je 1818. god. banjolučki župnik fra Franjo Sitnić, a kapelan fra Frano Dobretić!

³² "Inventarium Domus Parochialis Banja=Lukensis in Rakovacz, quod tradidit P. Michael Zubich Suo Successori P. Stephano Mathievich die 11. Septembris A. D. 1831.", u: *Arhiv Biskupskog ordinarijata u Banjoj Luci* (BABL).

³³ Vidi inventar uz primopredaju Matijevića i Cvitkovića.

³⁴ "Capella seu oratorium a fundamentis integre erectum et Bene fabricatum", u: *Inventarium domus parochiae Bagnalukensis 1827.*, u: BABL-u.

potrebnim crkvenim ruhom, što je većim dijelom on nabavio, a manjim njegov prethodnik fra Mijo Zubić, kako izričito bilježi.³⁵ Pod kapelicom je napravio malu konobu, a pred kapelicom je popločao tlo velikim pločama da ne bude blata. Također je sagradio žitnicu (hambar) i štalicu za konja, te je djelomično obnovio župnu kuću i ogradio velik vrt.³⁶

40. Fra Stjepan Cvitković dode za župnika 27. travnja 1834. i ostade dvije godine, do 15. svibnja 1836.
41. Naslijedio ga je fra Andrija Alaupović 15. svibnja 1836. i ostao je najduže od svih dotadašnjih župnika, do 18. svibnja 1845., dakle punih devet godina. Bit će da je i on pod starost obolio, jer od 1844. god. ima pomoćnika, administratora. Čini se da je uskoro i umro.³⁷
42. Novi administrator, odnosno župnik bio je fra Pavao Vuičić, koji 12. svibnja 1844. postaje administrator župe, a od 11. svibnja 1847. potpisuje se kao župnik.³⁸ Župnikovao je do 7. svibnja 1848.
43. Zatim dolazi, koliko znamo, prvi Jajčanin za banjolučkog župnika. To je fra Augustin Tometinović koji je preuzeo banjolučku župu 7. svibnja 1848., ali je ostao samo godinu dana.
44. Naslijedio ga je fra Filip Čenan 13. svibnja 1849., koji ostade nešto dulje, pune dvije godine. On je započeo rad oko povratka sjedišta župe u Banju Luku. Njegova se zasluga za to sastoji u tome što je u gradu kupio zemlju³⁹ na kojoj je kasnije napravljena župna kuća i bogoslužni prostor.
45. Po drugi put dode za župnika fra Pavao Vuičić 11. svibnja 1851., te i on ostade dvije godine. On je očito namjeravao nešto graditi, jer je kupio u Motikama neku kuću, pojatu i svinjac, ali očito zbog građe, od koje, veli, “*more se koristna šta učiniti*”.⁴⁰

³⁵ “Ovo je Sve od Kapelicze koju načini, i zaodi (?) Fr. Stipo Matievich iz Kottora”. *Nav. mj.*

³⁶ “Hambar nov Strudom Matievicha namischen i Stalicza obavnata za kogna, ogiaczi od kamena i pecki iznova pogrageni, armarovi: divanana popogena u dvi godine i po dobavio sam tri igliade groschia i popleo, i vartao ogradio velik, i rasod usto; rasche (?) i salatu.”

³⁷ U knjizi *Inventara banjolučke župe* stoji zapisano: “Inventarium, quod post pia fata P. Andreae Alaupović reliquit P. Stephanus Cvitković Delegatus Conventus novo Parocho P. Paulo Vučić. Die 12. Jun. 1844.”

³⁸ Podatak sam uzeo od Božića koji veli da se drži *Matica krštenih*, dakle je on imao u rukama i one matice koje mi više ne posjedujemo, naime za razdoblje od 1814. do 1890. god.

³⁹ Zapis u Arhivu petrićevačkog samostana, koji je objavio B. GAVRANOVIĆ, *Povijest franjevačkog samostana Petričevac i franjevačkih župa u Bosanskoj Krajini*, posebni otisak iz *Dobrog Pastira*, Sarajevo 1959., str. 220.

⁴⁰ *Inventarium*, 6. svibnja 1853.

46. Zatim, 6. svibnja 1853., dođe za župnika fra Andeo Rakić. I on je bio banjolučkim župnikom gotovo dvije godine.
47. Fra Marko Palinić iz Donjeg Skoplja (Uskoplja) preuzeo je župu 28. siječnja 1855. Župnikovao je preko dvije godine. On je u Banjoj Luci sagradio kuću i drvenu kapelicu kako bi župa mogla prenijeti svoje sjedište opet u Banju Luku. U popisu inventara od 20. svibnja 1857. kod primopredaje između Palinića i njegova nasljednika fra Augustina Vicića navodi se osim kuće “župsko-redovničke”, očito u Rakovcu, također kuća u gradu koja je u međuvremenu napravljena, jer se veli: “*U kući novoj u Mahali ostavljam...*”⁴¹ Među svojim zaslugama, koje sam ističe nazivajući ih beneficia, navodi što je sve sagradio, iako ne veli izričito gdje je to: “*Ozida, pokri, očerpića, i viši dio popodi kuću iz temeglia, sagradi stallu, i hambar iz temeglia. Namisti na Bašči kolibu dugu, i široku iz temelja.*” Zatim navodi što je sve nabavio od inventara u kući, pa dodaje: “*Ogradi avliu od sokaka svelikim vratima nadkrivenim, i namisti loca Comunia. Posadi luk bili i cargleni i u Mahali, i ovde, i posia što je od potribe. Ostavgliam mloxtvo pilanica za podit kuću kojeseam bio kupio. Namisti u kući novoj kreveta dva. Kupi za Rakovac Priliku B. D. M. Veliku finu uokviri scaklom.*”⁴² To znači da je napravio kuću i već je opremio, te je čak sadio povrće u vrtu, očekujući da će tu uskoro trebati živjeti. U inventaru navodi također da u novoj kući u gradu ostavlja “*Otar vas podpun za Mis(u) g(ovo)rit(?)*”. Time su bili stvoreni uvjeti da se sjedište župe može opet prenijeti u grad. No, to će ipak uslijediti tek dvije godine kasnije, naime 1859. god.

On je također radio na otvaranju škole, iako iz same formulacije nije jasno, je li ona bila u Rakovcu ili u Banjoj Luci. Među svoja “beneficia” on ubraja i ovo: “*Namisti kapelicu zdvi liepe sobe poradi škole od 20: aršina dugline i 10: širine Scaklenim pengerim i s četverim vratima zbravama i s Čefencim iz temeglia.*”⁴³

48. Fra Augustin Vicić došao je za župnika 20. svibnja 1857., također na dvije godine. Bio je slaba zdravlja. Iz zabilješke u inventaru župe čini se da je fra Augustin umro u ovoj župi, ali, na žalost, ne navode se datum niti okolnosti smrti. Fra Augustin je bio posljednji banjolučki župnik koji je rezidirao u Rakovcu.

⁴¹ Knjiga *Inventara* od spomenutog datuma u BABL-u.

⁴² *Isto.*

⁴³ *Isto.*

Župu je novom župniku Jablanoviću - Lučiću predao samostanski delegat fra Miho Gujić, koji zapisa u inventar da je fra Augustin pokrio i popravio kuću u Rakovcu, te da je nabavio jednu veliku haraniju (kazan) od 40-45 oka "za novu kuću u Banjoj Luci".⁴⁴

49. Fra Stipo Jablanović, koji se negdje vodi i pod prezimenom Lučić, postade župnikom 7. svibnja 1859. Izgleda da se u to vrijeme ustalilo pravilo među franjevcima da se u Banjoj Luci ostaje dvije godine, pa je tako bilo i s njime. On je 1859. god. prenio sjedište župe opet u sam grad Banju Luku. Imao je i kapelana, fra Jakova Blaževića, dok je u Rakovac došao za župnika fra Joso Tucić iz Šimića.⁴⁵ Primopredaja župe između Jablanovića - Lučića i Filipovića bila je 24. svibnja 1861. U inventaru se navodi što prvi ostavlja drugome, sada očito u Banjoj Luci, kamo je sjedište u međuvremenu preneseno, i dodaje "posli nego je dio dao dilidbe Rakovcu".⁴⁶ Otada je Banja Luka opet trajno sjedište župe i župnika.
50. Fra Pavao Filipović iz Jajca župnikom u Banjoj Luci postao je 24. svibnja 1861. i ostao je na župi tri godine.
51. Naslijedio ga je fra Andrija Jurićević koji je župu preuzeo 1. svibnja 1864. Ostao je na toj službi godinu dana, do 23. svibnja 1865.⁴⁷ U inventaru navodi da je sagradio lijepu novu kuću ("za Vidjat"), deset metara dugu i osam široku, a gornji kat je uredio za školu.⁴⁸ Iz njegova zapisa proizlazi da je škola bila samo na katu, a dolje župni stan, odnosno kuća.
52. Zatim je župnik bio fra Stjepan Radman(ović).⁴⁹ Rođen je u Šargovcu 1824. god., koji je tada pripadao župi Ivanjska, a danas župi Petrićevac. Došao je u Banju Luku za župnika 23. svibnja 1865. i njome upravljao tri godine, do 3. srpnja 1868. Odlazeći, potanko popisuje inventar i što je sve učinio u župi, dok daje lo-

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ A. MIŠIĆ, *Ljetopis franjevačkog samostana Petrićevac*, str. 21, u: *Arhiv samostana na Petrićevcu*.

⁴⁶ Nav. mj. u knjizi *Inventara*.

⁴⁷ Podatak sam našao u Župančićevu popisu, dok Božić veli da se iz *Matica* ne može saznati taj podatak. Nije mi poznato odakle ga je Župančić uzeo.

⁴⁸ "Načini kuću za Vidjat (?) i gornji boj za školu, t. j. kuću novu od 10 Duljine i 8 širine, daosam tri hiljade i sedam stotina i sedamdeset grošah..."

⁴⁹ I ovdje imamo slučaj da se isto prezime navodi jedanput u kraćoj verziji: Radman, a drugi put u dužoj: Radmanović. To se u ono doba često radilo, ali sigurno je da se radi o istoj osobi.

šu ocjenu inventaru koji mu je ostavio Juričević; naime, da je, kako tvrdi, upisano više stvari nego ih je stvarno bilo, a i to što je bilo, veoma je loše kvalitete.⁵⁰ On je mnogo radio na župnoj kući, školi, gospodarskim zgradama, ograđivao dvorište, uredio pristupne staze itd. Svoj izvještaj na pune četiri stranice završava riječima: “*Jednom ričju: kapelu (kratak naglasak na a, = župni ured) i sve staje oko nje dobro uredi, neke popravivši, neke iznova napravivši, prigorivši na tu sverhu veliku summu novacah t. j. sto i deset dukatah...*”⁵¹ Osim toga, kako piše, zajedno sa svojim vjernicima je nasuo put prema groblju od glavnog puta do samog groblja “*duljinom priko četiristotine haršinah*”, što je doprinijelo i smirivanju međunacionalnih sukoba. Put je bio u tako lošem stanju da fra Stjepan piše: “*Kojim putom nije bilo pria kabil proč zarad strašnog blata, gliba i veliki jaruga, negobi svit jagmio priko tudji to jest turski žita i ograda zarad čega medju kerstanim i turcim bilabi često kavga i uzgona tia do zabitah.*”⁵² Nismo sigurni na koje se to groblje odnosi, da li na tzv. “Misnu Bašču”, koje je bilo blizu današnjeg hotela “Bosna”, ili na ono na Laušu; ipak mislim da je prije u pitanju ono prvo, jer je u ravnici, pa je tu moglo biti veće blato.

53. Po drugi put dođe za župnika fra Augustin Tometinović,⁵³ Jajčanin, 3. srpnja 1868. i ostade malo više od osam mjeseci. Iako je kratko župnikovao, doživio je kanonski pohod posljednjeg bosanskog apostolskog vikara fra Paškala Vuičića, kojom prilikom je biskup krizmao 131 dijete iz banjolučke župe.
54. Zatim slijedi fra Nikola Lovrić iz Doca kod Travnika, koji postade župnikom 27. svibnja 1869. Župom je upravljao dvije godine i tri mjeseca, točnije do 4. rujna 1871. Kako je u to vrijeme turska vlast slabila, pa su i katolici dobili malo slobode, on je, kako sam navodi, kupio još nešto zemlje pokraj groblja i proširio ga, te ga ogradio i napravio novi oltar tamo (ne veli, ali mora da je do tada bio u nekoj skromnoj brvnari kapelici). Ne navodi do-

⁵⁰ “*Pravo govoreć u ovoj našoj Redovničkoj kući od Banjaluke inventara aman nejma nikakva, jer jedno nisam zateko ono štoje upisano buduć moj praedecessor pria mene otišo, drugo i ono štoje upisano i ostavljeno, u ništa nevalja...*” Popis Inventara od 3. srpnja 1868., na nav. mj. On izričito piše da je to “*inventarium domus nostrae religiosae de Banjaluka*”.

⁵¹ *L'Inventar* pod datumom 2. srpnja 1868.

⁵² *Nav. mj.*

⁵³ U knjizi *Inventara* uz datum primopredaje 27. svibnja 1869. stoji prezime ovog župnika: fra Augustin Tometinović - Pušilo.

duše o kojemu je groblju riječ, svakako je riječ o gradskom groblju "Misna Bašča", koje je u to vrijeme u gradu jedino u uporabi. Također mu je uspjelo uz pomoć dobročinitelja iz Beča nabaviti jedno zvono "i svojom odvažnošću stavi ga odmah, koje prvi put prozvoni, ovde u Banjoj-Luci na S. Franu tj. na 4. Listopada 1871".⁵⁴ Svakako je to bilo veliko ohrabrenje za banjolučke katolike, nakon toliko godina progona i tišine, sad se javno oglasiti! On je uveo i čuvanje Presvetog Sakramenta u kapelici te euharistijske pobožnosti nedjeljama, osobito mladom nedjeljom, a postavio je i postaje Križnoga puta u kapelici i uveo pobožnost Križnog puta. O njegovu svećeničkom i redovničkom djelovanju ostalo je zapisano veoma lijepo svjedočanstvo koje ovdje navodim: "Njegovo koliko Redovničko, toliko opet i uljudno ponašanje u ovoj Varoši kroz 3 godine, njegova Parokianstva koliko je utiska činilo nesamo na Puk katolički, nego i na ostale vjeroispovjesti vidi se odtale da ga svatko u ovoj varoši bez razlike spola, stališa i vjeroispovjesti žali. Odkle zaključiti možemo da je pravi srcem i dušom Pastir povjerenog si puka bio, ne svoju nego njihovu korist koliko duševnu, toliko i vrimentu tražio, ne svoju slavu ostaviti toliko, koliko Božiu pomnožiti i puk pravcem od Spasenja voditi ..."⁵⁵

55. Naslijedio ga je fra Ivan Gjebić - Marušić, rodnom iz Doca kod Travnika, koji je župom upravljao kratko, samo osam i pol mjeseci, od 4. rujna 1871. do 19. svibnja 1872. Bio je, dakle, samo privremeno rješenje.⁵⁶
56. Fra Franjo Ćurić iz Bihaća ili, kako se onda reklo, Bišća, postao je župnikom u Banjoj Luci 16. svibnja 1872., no i on ostade, kao i mnogi njegovi prethodnici, kratko, samo godinu dana.
57. Naslijedio ga je 30. svibnja 1873. fra Ivo Krilić, opet samo za godinu dana. Ako nije u pitanju bolest, očito je česta smjena župnika znak da je ova župa bila teška i da nitko nije rado ostajao dugo.
58. Fra Andrija Vidović, rodnom iz župe Vidoši kod Livna, prekinuo je to pravilo. Došao je za župnika 18. svibnja 1874. te je ostao pune četiri godine, do 20. svibnja 1878. On je bio zadnji ba-

⁵⁴ Knjiga *Inventara*, na odnosnom mjestu.

⁵⁵ Knjiga *Inventara*; čini se da je to napisao njegov nasljednik fra Ivan Gjebić - Marušić pri svom odstupu u svibnju 1872.

⁵⁶ I ovaj sam podatak uzeo iz Župančičeva popisa, dok ga Božić ispušta; bit će da je u pitanju previd?

- njolučki župnik pod turskom vlašću, jer je već njegov nasljednik dočekaao ulazak austro-ugarske vojske u Bosnu i Hercegovinu nakon Berlinskog kongresa 1878. god., kada je ta monarhija preuzela upravu nad Bosnom i Hercegovinom, koju je 1908. god. i pripojila (anektirala).
59. Fra Marko Marić dode za župnika 20. svibnja 1878. i ostade pet godina. Doživio je krupne promjene i na političkom i na crkvenom području. Na političkom planu, tursku je vlast u ljeto 1878. god. zamijenila austro-ugarska uprava, što je znatno promijenilo stanje katolika u BiH, pa i u ovoj župi. Na crkvenom pak planu, 5. srpnja 1881. osnovana je Banjalučka biskupija, a u BiH obnovljena redovita crkvena hijerarhija, koja je tu postojala još prije Turaka. On je 1882. god. kratko imao kao kapelana fra Alojzija Mišića, koji je kasnije postao mostarskim i trebinjskim biskupom.
60. Nakon Marića opet je, 19. svibnja 1883., kao privremeno rješenje, došao za župnika fra Lovro Lacić iz Jajca. Ne znamo razloga, ali ostao je na župi samo do 19. rujna te godine, dakle samo četiri mjeseca.
61. Fra Filip Ljubas iz Kamberovića - Crkvice preuzeo je banjolučku župu 17. listopada 1883. i ostao na njoj gotovo sedam godina, sve do 18. svibnja 1890. Imao je čast u svoju kuću primiti prvog banjolučkog biskupa, točnije apostolskog upravitelja te biskupije fra Marijana Markovića, kada je on u rano ljeto 1884. god. stigao u Banju Luku. Kako tu nije bilo ni biskupskog dvora ni katedralne crkve, nekoliko je mjeseci boravio s tajnikom u skromnim prostorijama banjolučke župne kuće kod fra Filipa. To je bilo jedino vrijeme kad je župni stan bio ujedno i Biskupski ordinarijat i to u vrijeme udaranja temelja novoosnovanoj biskupiji.
62. Slijedio je fra Grgo Kotromanović, rodom iz Guče Gore kod Travnika, koji je došao za župnika 18. svibnja 1890. U svom župničkom mandatu od četiri godine i četiri mjeseca, do 16. rujna 1894., sagradio je današnju župnu crkvu Pohoda Blažene Djevice Marije sa zvonikom.⁵⁷ U proljeće 1894. god. nabavio je tri zvona za crkvu koja je blagoslovio biskup Marković.⁵⁸ To je crkva koja je nadživ-

⁵⁷ Ovdje prestaje Božićev popis, ali je opet moguće konzultirati matice i arhivski materijal, pa daljnji popis radim prema njima.

⁵⁸ Vidi knjigu *Inventara* na odnosnom mjestu. S primopredajom između Kotromanovića i Radmanovića završava najstarija knjiga *Inventara* banjolučke župe koja nam je sačuvana.

jela dva svjetska rata i katastrofalni potres 1969. god., te i danas služi svojoj svrsi, ali joj je hitno potrebna sanacija.⁵⁹

63. Fra Ambrozije (Ambroža) Radman(ović), Šargovčanin, rođen 1844. god., započeo je župničku službu u Banjoj Luci 16. rujna 1894., ali je i on ostao kratko, do 22. travnja 1896.⁶⁰
64. Njegov nasljednik bio je posljednji župnik franjevac na banjolučkoj župi, koja je još 1881. god. kod osnutka Banjolučke biskupije bila dodijeljena biskupu na slobodno raspolaganje biskupijskom kleru. Bio je to fra Augustin Čengiđ, rodom iz župe Stara Rijeka, veoma glazben čovjek, koji je, između ostaloga, mnogo doprinio osnutku Hrvatskog pjevačkog društva *Nada* u Banjoj Luci, koje i danas, nakon prekida u komunističkom razdoblju, aktivno djeluje. Bio je župnik od 22. travnja 1896. do 26. lipnja 1900.
65. Nakon 64 dosada poznata župnika franjevca u banjolučkoj župi u proteklo stoljeće i pol, župu je 26. lipnja 1900., kao prvi dijecezanski svećenik, preuzeo mons. Franjo Malešević. Kako će se iz daljnjeg popisa vidjeti, biskupijski su svećenici ostajali znatno duže na ovoj župi. Malešević je župnikovao preko deset godina, do 30. rujna 1910. Rodom je iz Nove Gradiške, gdje je ugledao svjetlo dana 29. veljače 1868., ali je kao malo dijete doselio s obitelji u okolicu Banje Luke. Studij je završio u Innsbrucku. Za svećenika je zaređen 27. srpnja 1891. u Innsbrucku. Budući da je vladao njemačkim jezikom, djelovao je, prije dolaska u Banju Luku, među naseljenim Nijemcima u Windthorstu (danas Nova Topola), a odatle i kod onih u Rudolfsthalu (danas Bosanski Aleksandrovac). Zbog političkih sukoba dviju stranaka, one nadbiskupa Stadlera i one bosanskih franjevaca, ostavio je Banjolučku biskupiju i prešao u Vrhbosansku nadbiskupiju, gdje je sve do svoje smrti, 1927. god., upravljao novom župom u Lukavcu. Ostao je upamćen kao naobražen i revan svećenik, te dobar propovjednik.⁶¹

⁵⁹ Kotromanović je u knjigu *Inventara* na nekoliko zadnjih stranica opisao običaje u banjolučkoj župi, što je danas, nakon tolikog vremena, zanimljivo štivo i dragocjen izvor podataka.

⁶⁰ O Radmanoviću, vidi: J. ŠALIĆ, *nav. dj.*, str. 95-97.

⁶¹ O Maleševiću je kratku vijest donio *Katolički tjednik*, Sarajevo, br. 50 (1927), str. 6 u povodu njegove smrti, a opširan prikaz donio je časopis trapističkih pitomaca iz samostana *Marija Zvijezda* u Banjoj Luci, *Putokaz*, god. IX (1928), br. 1, str. 11-16 i br. 2, str. 39-41.

66. Naslijedio ga je mons. Antun Ćurčić koji je ostao u Banjoj Luci točno tri godine: od 30. rujna 1910. do istog datuma 1913. Rodom je iz Grahovika kod Travnika. Nakon što je gimnaziju završio u Travniku, bio je neko vrijeme kod isusovaca, a onda je kao klerik prešao u Banjolučku biskupiju. U Banjoj Luci je već jednom djelovao i to kao kapelan deset mjeseci (1900.-1901.) kod župnika Maleševića, kojega je, nakon svoga župnikovanja u Lištanima i Varcar Vakufu, i naslijedio. Usporedo sa službom župnika u Banjoj Luci bio je dijecezanski konzultor i generalni vikar Banjolučke biskupije. Umirovljen je 1923. god., ali je poživio još dvadesetak godina u Banjoj Luci. Ranjen je u svojoj kući pri partizanskom napadu na Banju Luku 2. siječnja 1944. Od posljedica ranjavanja je, tjedan dana kasnije, 9. siječnja, i preminuo. Pokopan je na banjolučkom groblju Sv. Marko.⁶²

67. Od Ćurčića je župu preuzeo mons. Antun Josip Milorad 30. rujna 1913. On je dužinom svoga župnikovanja nadmašio sve prijašnje i kasnije župnike. Ostao je na župi preko 25 godina, sve do smrti 18. travnja 1939. Rodom je iz Livna. Školovan i zaređen kod bosanskih franjevaca, a 1899. god. prešao je u dijecezanski kler Banjolučke biskupije. Dotada je djelovao kao kapelan po župama Vrhbosanske nadbiskupije, a u Banju Luku je došao iz Stare Rijeke, gdje je župnikovao 13 godina. On je sagradio današnji župni stan u Banjoj Luci početkom 30-ih godina 20. st. Bio je uzoran pastoralni radnik, te je, kao i njegova dva prethodnika, imenovan naslovom monsinjora. Preminuo je kao banjolučki župnik, a pokopan je također na groblju Sv. Marko.

Nakon njegove smrti župom je privremeno upravljao vlč. Branimir Župančić, do imenovanja novog župnika.

68. Mons. dr. Nikola Bilogrivić, po rođenju Tuzlak, imenovan je župnikom 1. rujna 1939., ali je župu zbog nekih proceduralnih pitanja preuzeo godinu dana kasnije. Koliko znamo, to je prvi župnik s akademskim naslovom doktora znanosti; naime, 1925. god. doktorirao je u Zagrebu iz crkvene povijesti kojom se bavio cijeloga života i objavio nekoliko radova iz toga područja, osobito iz povijesti Banjolučke biskupije. Disertacija mu je objavljena tek 1998. god., čak 73 godine nakon nastanka. Bio je i

⁶² O Ćurčiću vidi: A. ORLOVAC, *Banjolučki martirologij. Svećenici Banjolučke biskupije - žrtve ratova dvadesetog stoljeća*, Banja Luka - Zagreb 1999., str. 21-22. Vidi tamo i daljnju literaturu! Tamo navedeni nekrolog u *Katoličkom listu* (Zagreb), br. 5. od 3. 2. 1944., str. 57-58 jest iz pera Ivana Vlašića.

dekan banjolučkog dekanata. U proljeće 1945. god. uhićen je, dvije godine držan u istražnom zatvoru i konačno u montiranom procesu osuđen na smrt, te strijeljan u Boriku u Banjoj Luci 20. veljače 1947. Komunisti ga nisu dali ni pokopati dostojanstveno, te mu se danas ni za grob ne zna.⁶³

Spriječenog župnika Bilogrivića, nakon uhićenja 1945. god., neko vrijeme zamjenjuje vlč. Petar Pajić.

69. Vlč. prof. Emil Crneković župnikuje u Banjoj Luci od 1945. do 1967. god. Rođen je u Zvorniku, ali je odrastao u Banjoj Luci. Nakon Bilogrivićeve uhićenja, točnije od 20. prosinca 1945. upravlja banjolučkom župom više od 21 godine, sve do 15. travnja 1967., ali se sve do 1947. god., tj. do Bilogrivićeve smrti potpisuje kao zamjenik župnika, jer nitko nije očekivao da će Bilogrivić biti strijeljan. U toj je župi još 1936. i 1937. god. djelovao nekoliko mjeseci kao duhovni pomoćnik. Bio je i dekan banjolučkog dekanata, te dijecezanski konzultor. Nakon umirovljenja živio je u Zagrebu, gdje je i umro 5. listopada 1983., te pokopan na groblju Mirogoj.

70. Naslijedio ga je mons. Branimir Župančić i župnikovao punih 20 godina: od 1967. do 1987. god. Iako je rođen u Srebrenici u istočnoj Bosni, kao dijete je s majkom, nakon smrti oca, kad je njemu bila tek jedna godina, doselio se u Banju Luku, te se uvijek smatrao Banjolučaninom. U Banju Luku je za župnika došao iz Mrkonjić-Grada. Bio je to njegov treći svećenički angažman u banjolučkoj župi. Najprije je bio kapelan i vjeroučitelj u osnovnoj školi sestara milosrdnica od 1935. do 1936. god., zatim od potkraj travnja 1939. do konca kolovoza te godine privremeno upravitelj župe Banja Luka, a treći put je tu župu preuzeo kao njezin župnik 14. travnja 1967. Bio je župnikom u vrijeme velikog banjolučkog potresa 1969. god. kad je župna crkva teško stradala, te ju je valjalo obnavljati. U njegovo je vrijeme 1971. god. banjolučka župa podijeljena i od nje je osnovana nova župa Presnače, a manji dio banjolučke župe ušao je i u sastav novoosnovane župe *Marija Zvijezda* 1973. god. Također su za njegova župnikovanja napravljene zidane kapelice sv. Juraja na groblju u Pavlovcu 1973. god., te na groblju u Ducipolju u čast sv. Josipu Radniku 1979.-1980. god. Uza župničku službu, obnašao je niz drugih službi: generalnog vikara biskupije, dijecezanskog kon-

⁶³ O Bilogriviću vidi: A. ORLOVAC, *Banjolučki martirologij*, str. 15-16.

zultora, oficijala crkvenog suda, dekana itd. On je prvi banjolučki župnik koji se po odredbi crkvenih zakona zahvalio na službi kad je navršio 75 godina života. Biskup je zahvalu prihvatio i stavio ga u mirovinu koju je do smrti proživio u svećeničkom domu u Banjoj Luci, gdje je i preminuo 10. veljače 1990. Pokopan je u svećeničku grobnicu na banjolučkom katoličkom groblju Sv. Marko.

71. Nakon njega je župnikom postao autor ovoga rada dr. Anto Orlovac 1987. god., koji je prije toga gotovo punih šest godina bio vjeroučitelj u toj župi (1981.-1987.). Rodom je iz Bukovice, koja je tada pripadala župi Barlovci dok je danas u sastavu župe Trn. On je župnikovao osam godina, od 30. kolovoza 1987. do 23. kolovoza 1995., kada je nakon izгона većine vjernika ove župe i dobrog dijela Banjolučke biskupije, te višekratnih napada na crkvu i župni stan pošao za njima u izgnanstvo u Hrvatsku. God. 1989. imenovan je generalnim vikarom Banjolučke biskupije, koju je službu obavljao usporedo sa župničkom. Također je dulje vrijeme bio dekan banjolučkog dekanata i dijecezanski konzultor. Kao župnik uredio je odvod oborinskih voda s crkve, a neposredno prije izbijanja rata u BiH 1992. god. crkvu je iznutra novo okrećio i uredio. Doživio je najteža stradanja župe i gotovo potpuni izgon vjernika. Od 1993. god. župa Pohoda Blažene Djevice Marije više nema svoga kapelana.

Zatim je privremeno župom dvije godine upravljao mr. Ivica Božinović iz Biskupskog ordinarijata. Taj je posao obavljao uza svoje dužnosti biskupijskog kancelara i mnoštva drugih obveza u Biskupskom ordinarijatu.

72. Današnji župnik, sin ovoga grada u kojemu je rođen 1955. god., vlč. Zvonimir Matijević župu je preuzeo 1997. god. Imenovan je župnikom 27. rujna te god. Tu je 1987. god., odmah nakon svećeničkog redjenja i Mlade mise, počeo svoju svećeničku službu kao župni vikar pola godine. Nakon preživljenih zlostavljanja i strahota u nedavnim ratnim zbivanjima, osobito kao župnik u Glamoču, preuzeo je svoju rodnu župu kao njezin župnik prije sedam godina, te je vodi i danas. On je ogradio crkvu lijepom željeznom ogradom, a obnovio je i župni stan u kojemu su nekolicina godina živjele srpske izbjeglice, te je župni stan bio opljačkan i u znatnoj mjeri devastiran.

***

Tako je banjolučka župa Pohoda Blažene Djevice Marije dosada imala 72 poznata župnika, od kojih su neki veoma kratko upravljali župom. Od tih su 64 franjevca, a 8 dijecezanski svećenici. Iako je župa i prije povremeno imala i župnog vikara, odnosno kapelana ili duhovnog vikara, tek od 1890. god., koliko znamo, ima ga redovito do 1945. god., zatim opet od 1967. do 1993. god. Povremeno je ova župa imala i trećeg svećenika, vjeroučitelja. Svi su oni ugradili dio sebe i svojih sposobnosti u petstoljetnu prošlost ove župe.

DIE PFARRER VON PFARREI BANJA LUKA Anlässlich des 510. Jahrestages der ersten Erwähnung der Stadt Banja Luka (1494-2004)

Zusammenfassung

Es gibt keine sicheren Angaben darüber, seit wann genau in Banja Luka eine katholische Pfarrei existiert. Nach Behauptung des Fra Alojzije Mišić in der Chronik des Franziskanerklosters Petrićevac bei Banja Luka, wird sie zum ersten mal im Jahre 1503. erwähnt. Das bedeutet, dass im vorigen Jahr ihr 500. Jahrestag war. Es ist jedoch eine Tatsache, dass Banja Luka in uns bisher bekannten Dokumenten zum ersten mal am 6. Februar 1494. erwähnt wird. Nur ein Jahr später, begegnen wir in der Stadt auch die nicht genannten Ordensleute, wahrscheinlich Franziskaner. Sie müssen da entweder ihr Haus gehabt besitzen oder pastorale Tätigkeit ausgeübt haben. Beides setzt voraus, dass da in jener Zeit eine starke katholische Gemeinde vorhanden ist. Wenn wir wissen, dass auf der Stelle des heutigen Banja Luka eine ältere Siedlung war, der wir heute den genauen Namen nicht kennen, und dass die Stadt und ganze Umgebung dem Ungarisch-kroatischen Königreich gehört hat, sowie dass es da in vortürkischer Zeit (Banja Luka fiel erst im Jahre 1528 unter Türken!) weder Moslims noch Orthodoxe gab, dann ist die Voraussetzung über ein viel größeres Alter der katholischen Pfarrei in dieser Stadt sehr wahrscheinlich.

Der erwähnte 510. Jahrestag der ersten Erwähnung Banja Lukas (1494-2004) war dem Autor Anlass dafür, Reihenfolge von Pfarrern der Pfarrei von Banja Luka, für den Zeitraum für den solche Angaben vorhanden sind, zu erforschen. Die ältesten Matrikeln dieser Pfarrei die uns erhalten sind stammen nämlich aus dem Jahre 1753, aufgrund deren diese Reihenfolge zu machen möglich ist. Der Autor benutzt auch andere Quellen für den Zeitraum, für welchen die Matrikeln nicht erhalten worden sind (1814-1890). Bis jetzt leiteten, soviel wir heute wissen, nur in der Zeit nach 1700, diese Pfarrei 72 Pfarrer. Von

ihnen sind 64 Franziskaner, welche die Pfarrei bis zum Jahre 1900 leiteten. Nach ihnen, übten da acht Diözesenpriester das Amt des Pfarrers aus. Der Autor bringt auch die wichtigsten Angaben über die Pfarrer, sowie über die wichtigsten Ereignisse in der Pfarrei. Die Pfarrei von Banja Luka hatte auch einen Pfarrvikar: im Zeitraum 1890-1945, sowie 1967-1993 regelmäßig, in anderen Zeitabschnitten zeitweilig, doch sie wurden in dieser Arbeit nicht erfasst. Sie alle, zusammen mit den Pfarrern, haben einen Teil sich selbst und ihrer Fähigkeiten in die fünfhundertjährige Vergangenheit dieser Pfarrei eingebaut.